

УДК 159.9-316.46

DOI <https://doi.org/10.32782/2311-8458/2023-2-1>**Бліхар В'ячеслав Степанович,**доктор філософських наук, професор,
директор,

Інститут управління, психології та безпеки

Львівського державного університету внутрішніх справ,

вулиця Городоцька, 26, Львів, 79000, Україна

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7545-9009>

ПСИХОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ОСОБИСТОСТІ ПОЛІТИЧНОГО ЛІДЕРА РІЗНИХ СОЦІОКУЛЬТУРНИХ СЕРЕДОВИЩ

Анотація. У статті проаналізовані окремі особистісні психологічні риси політичних лідерів, що уможливають політичну професійну діяльність та консолідацію суспільства навколо своєї особи, а також вплив типів їхніх реакцій на соціальні виклики. Здійснено теоретичне дослідження прояву особистісних психологічних особливостей політиків та їхніх ретрансляцій у суспільній діяльності, що проявляється крізь призму соціокультурного середовища. Також проведено аналіз особливостей соціокультурних регіонів, їхніх відмінностей у ставленні до суспільних змін у політичній сфері. Цей феномен розглядається як результат функціонування прояву лідером індивідуальних психологічних особливостей, адже традиції соціуму насамперед впливають на те, яким буде політичний лідер як особистість і як ці індивідуальні риси будуть проявлятися у контексті його соціальної відповідальності. Особлива увага звертається на особистість авторитарних лідерів, такий тип особистості є цікавим з точки зору психології через те, що уособлює собою не просто культурні традиції та правила політичної культури того чи іншого регіону і являє собою сукупність індивідуальних особливостей, що чітко сформувались на фоні певних соціальних потрясінь. Запропоновано модель розвинутих лідерських якостей, які мають бути притаманні політичному лідеру. Політична діяльність є специфічною, адже уособлює собою наявність у політика особливих індивідуальних акцентуацій характеру. Також особистість лідера є важливою насамперед через особливість цього статусу, що визначає за ним певні обов'язки, вузько спрямовану діяльність, що базується на здатності до розуміння потреб соціуму, певних його верств. Лідерство неможливе без суспільства, зважаючи на те, що в кожному соціумі обов'язково є лідер, хто уособлює високий рівень соціальної відповідальності, а також сприймається соціумом як сукупність певних рис, якими він повинен володіти. Цей принцип пояснюється колективним несвідомим, що розуміється як сприйняття лідера не як особистості з певними обов'язками, а як архетип, яким його сприймає соціум.

Ключові слова: політичний лідер, соціокультурне середовище, особистість лідера, суспільні відносини.

Blikhar Viacheslav. Psychological characteristics of the personality of a political leader in different socio-cultural environments

Abstract. The article analyzes individual psychological traits of political leaders that enable political professional activity and the consolidation of society around their person, as well as the influence of the types of their reactions to social challenges. A theoretical study of the manifestation of the personal psychological characteristics of politicians and their retransmissions in public activity, manifested through the prism of the socio-cultural environment, was carried out. An analysis of the peculiarities of socio-cultural regions, their differences in attitude to social changes in the political sphere was also carried out. This phenomenon is considered as the result of the functioning of the manifestation of individual psychological characteristics by the leader, because the traditions of society, first of all, affect what a political leader will be like as a person, and how these individual traits will be manifested in the context of his social responsibility. Particular attention is paid to the personality of authoritarian leaders, this type of personality is interesting from the point of view of psychology, due to the fact that it embodies not just the cultural traditions and rules of the political culture of one or another region, but is a set of individual characteristics that clearly formed against the background of certain social upheavals. A model of developed leadership qualities, which should be inherent in a political leader, is proposed. Political activity is specific, because it represents the presence of a politician's special individual accentuations of character. Also, the leader's personality is important, first of all, due to the peculiarity of this status, which determines certain duties for him, narrowly directed activity based on

the ability to understand the needs of society, certain of its strata. Leadership is impossible without society, given the fact that in every society there is necessarily a leader who embodies a high level of social responsibility, and is also perceived by society as a set of certain traits that he must possess. This principle is explained by the collective unconscious, which is understood as the perception of the leader not as an individual with certain responsibilities, but as an archetype that is perceived by society.

Key words: *political leader, socio-cultural environment, leader's personality, social relations.*

Вступ. Лідер є основною складовою частиною суспільного конструкту, адже це особистість, наділена передовсім додатковою психологічною відповідальністю, за ким слідує і хто здатний впливати на маси. На основі проведеного аналізу наукових джерел можна ствердити, що поняття політичного лідерства загалом і особистості лідера зокрема є важливим для його розгляду під різними кутами, для прикладу у його психологічному, філософському, політологічному та ін. вимірах. Тому психологічний вимір особистості лідера є важливим для того, щоб здійснювати свою діяльність як суб'єкт суспільних відносин, адже характер того, яким чином він проявляє лідерські якості та поширює наратив певної категорії населення, впливає не лише на особистісне позиціонування його як лідера, а й певної групи осіб. У цьому, власне кажучи, контексті необхідно підкреслити важливий нюанс у розкритті особистості лідера загалом та його індивідуальних психічних аспектів зокрема, що виражаються в тому, що його індивідуальні внутрішні особливості доцільно розкривати через систему цінностей та особистісних акцентуацій характеру, на які насамперед впливає суспільство, його культура, через позицію колективного несвідомого. Отже, таку позицію вперше висвітлив у своїх наукових роботах відомий психоаналітик Карл Густав Юнг, який зокрема відзначав, що колективне несвідоме – це надбання індивіда, якого не було у свідомості, і яке було набуто спадково, а не індивідуально, та складається переважно з архетипів [1, с. 316]. Загалом, розуміння архетипу є дуже цікавим, воно характеризується наявністю певних форм у психіці, які немов би присутні завжди. Своєю чергою поняття архетипу має символічний характер, певні структуровані образи, які за своїм змістом покликані символізувати певну модель поведінки чи спо-

субу життя. Цікавим є і те, що такий принцип колективного несвідомого, запропонований Юнгом у психологічній науці, відкриває поле для маневрів у PR-кампаніях політиків, адже можна стверджувати, що, розуміючи особливості людської психіки, а саме те, що суспільству притаманне міфологічне мислення, особистість політика насамперед як особистість, яка презентує себе та показує певні особистісні якості тощо. Такий психологічний конструкт мав би бути сприйнятим суспільством.

Врешті, чимало зарубіжних колег присвячували свої дослідження задекларованій у темі статті проблематиці. Зокрема, з-поміж інших можна назвати таких: Simonton Dean Keith [10, р. 53–69], Mike Medeiros, Alessandro Nai, Ayşegül Erman & Elizabeth Young [11], Alberto López Ortega [12], D. Ofosu-Anim [13], V. Kiran [14], Eran Amsalem & Lior Sheffer [15] та інші. Беручи за основу ці та чимало українських досліджень, усе ж таки необхідно констатувати, що тема ще не досить вивчена. У зв'язку з тим **мета статті** полягатиме в аналізі особистості політичного лідера різних соціокультурних середовищ у контексті глибокої психології.

Матеріали та методи. Реалізуючи основні положення структури особистості політичного лідера, необхідно насамперед звернутись до підходів наукової психології та політології, які загалом стосуються визначення сукупності структур та підструктур особистості. Адже наявність в індивіда статусу соціально важливого лідера додатково визначає в ньому конкретні обов'язкові акцентуації з потужною тенденцією, якими має бути наділена така особистість [3, с. 121–134].

Результати дослідження. Питання політичного лідерства є доволі різноманітним та має безліч підходів до проблематики особистості як суб'єкта, безпосередньо активної політичної діяльності. Доволі важливим є під-

хід Р. Зіллера, який вказував на тип політичного лідера, виходячи з позиції Я-концепції, адже такий поділ доволі цілісно розкриває особистість політичного лідера не у соціальних межах, на які орієнтується його свідомість, а на внутрішні чинники того чи іншого типу вираження себе як політика.

Велику роль у політичній психології має колективне несвідоме. Феномен, запропонований К. Г. Юнгом, чітко розкриває розуміння того, яким саме чином соціуму властиво сприймати особистість лідера, а саме через певний архетип, що є уособленням певної поведінки. Важливу роль у формуванні політичного лідера відіграє соціокультурне середовище, адже воно може визначити його особистісну спрямованість через систему власних цінностей, що розвивалися під впливом культури сучасної чи минулої, притаманної тому чи іншому соціуму. У цьому контексті важливо окремо визначити особистість авторитарного лідера. Такими прикладами можуть бути регіони з «радянським» минулим, закритими релігійними традиціями, соціокультурною кризою та сильним культурним зв'язком з минулим.

Кожна лідерська особистість характеризується насамперед високим рівнем актуалізації та усвідомлення. Також формування такої особистості з точки зору психології є процесом тривалим та таким, що у своїй основі потребує активного залучення індивіда у соціум у будь-якій формі. Це можуть бути активні прояви соціалізації чи то пасивні через формування лідерської індивідуальності у контексті субкультурного утворення.

Загалом можна свідчити про те, що сам феномен лідерства у структурі розвитку особистості є доволі цікавим та багатограним, люди на певному етапі особистісного розвитку та самоактуалізації можуть розвивати у собі лідерські тенденції шляхом підвищення рівня психологічної відповідальності, стресостійкості тощо. Отже, участь особи в політиці як суспільно важливого лідера вже підкреслює наявність особистісних психологічних характеристик та ціннісних орієнтирів. Для прикладу, як стверджує сучасна

дослідниця, «цінності людини є основною максимою у структурі її особистості, індивідуально інтегрованою частиною духовних загальнолюдських засад, а ціннісні орієнтації є психологічним утворенням, яке визначає цю особистісну частину, тому її можна визначити як духовні загальнолюдські принципи, які є невід'ємною частиною особистості, основна максима, фундаментальна істина, ціннісні орієнтації – це певні переконання особистості щодо їх важливості та необхідності прагнення до них» [2, р. 159].

З огляду на професійну діяльність лідера, ми переконані, що варто зважати на те, що він реалізує внутрішнє свідоме чи несвідоме бажання влади, що своєю чергою втамовує жагу до прояву несвідомих, інстинктивних, прадавніх поривів домінування, особливо у контексті сучасного суспільства. Адже у ньому вагомість внутрішнього психічного особистості відіграє провідну роль, що своєю чергою може підсилювати акцентуації та закріплювати індивідуальні цінності, надаючи їм більшої ваги, аніж цінностям соціуму. Загалом, політичну діяльність доцільно трактувати як соціально організовану поведінку у сфері політики, яку люди здійснюють для задоволення своїх потреб самоздійснення, зважаючи на те, що такого роду діяльність – частина культури та впливає на досягнення лідером низки суспільно значущих цінностей тощо [7].

У науковій площині є багато підходів до вивчення проблематики лідерства. Цікавий підхід Р. Зіллера та його колег, які запропонували типологію особистості політичних лідерів, що базувалась на їхній самооцінці та складності Я-концепції. Отже, відповідно до цих досліджень існують такі типи політичних лідерів, як: аполітичні політики, прагматики, політичні лідери з високою самооцінкою й низькою складністю, політики з низькою самооцінкою та низькою складністю Я-концепції [4, с. 174–204].

Перший тип лідерів – «аполітичні політики» – характеризується високою самооцінкою та складною Я-концепцією із наявною властивістю сприймати інформацію, що без-

посередньо їх стосується, до того ж не відчувати загрози власній Я-концепції. Натомість компенсація у них такої властивості відбувається через почуття відірваності від власних послідовників, їм важко вдається реагувати на їхню поведінку. Доповнюючи характер цього типу політичного лідера, важливо підмітити, що йому можуть бути притаманні тенденції до авторитарного правління, адже відчуття відірваності від населення держави у політика вказує на неспроможність відчувати суспільні тенденції, відповідно, адекватно їх сприймати.

Другий тип – «прагматики», у них висока здатність Я-концепції, натомість їм властива низька самооцінка. У взаємодії із соціумом вони більш гнучкі, ніж перший тип «аполітичного політика». Це проявляється у тому, що їм притаманно реагувати на стимули суспільства. Своєю чергою така розвинута здатність вказує на те, що вони прислухаються до думок людей та немов підлаштовуються під суспільні тенденції, видозмінюючи свою поведінку у політичному просторі на основі зворотного зв'язку з громадськістю.

Третій тип – політичні лідери – з високою, стабільною самооцінкою та низькою складністю Я-концепції, в яких не проявляється реакція на думки інших людей. Поведінка та пізнавальні процеси у них мають жорсткий характер. По своїй суті, вони виступають як ідеологи певної політичної тенденції. Володіючи жорстким характером, вони намагаються через таку модель поведінки та всі інші реакції, що їй притаманні, компенсувати нецілісне Я.

Четвертий тип – політики з низькою самооцінкою та низькою складністю Я-концепції, із сильною реакцією на вузьке коло соціальних стимулів.

Урешті-решт, за такого роду підходу до типології особистості політичних лідерів можна стверджувати, що поняття лідерства є багатограним аспектом людського буття. Типи політичних лідерів є доволі цікавими та ширше розкривають погляд на особистість загалом, адже основою типологічного підходу Р. Зіллера є Я-концепція політичного

лідера та індивідуальна особливість підходів до зв'язків з іншими крізь призму власного суб'єктивного сприйняття себе.

На важливість розгляду особистісних рис характеру, психологічного складу та поведінки суб'єктів політичних процесів вказував Г. Лассуелл, який зосереджувався на тому, що характер політика впливає на політичний розвиток. Він виділяв два основних типи політика [5, р. 471–497]: «примусовий» і «драматизуючий», разом з тим підкреслив підтип «неупереджений»: «примусовий» – політик з таким характером володіє жорсткістю, в основному, йому притаманні заперечення новизни, одноманітна спрямованість мислення і діяльності; «драматизуючий» – характером схильний до провокацій, флірту і т.п. Він є повною протилежністю «примусового» за своїм характером; «неупереджений» – такий політик відрізняється відсутністю яскравих емоційних станів; у політиці такі люди стають, наприклад, хорошими дипломатами і т. д.

Відзначений концепт є чітким та лаконічним, мірою того, що розмежовує характер особистості та її відтворення у політичній площині. Особливу увагу необхідно звернути на тип «неупереджений», адже можна говорити про те, що такий тип може бути нетиповим та менш ефективним, адже суть особистості в політиці – вміти яскраво себе подати і проявляти емоції, задля такої форми впливу на соціум, як зараження, що своєю чергою має збільшити його популярність. Саме через це вони стають найуспішнішими в бюрократії.

Важливим аспектом в особистості лідера є його прагнення до влади. З точки зору базового підходу через психологічний аналіз можна стверджувати, що згідно з критерієм прагнення до влади можна виокремити два типи політичних лідерів: *авторитарних* – які керуються принципом реалізації влади через примус та побудову суспільства більш архаїчного типу зі збереженням соціокультурних традицій; *демократичних* – їхня реалізація влади діє через переконання та орієнтацію на суспільний діалог. Здебільшого суть лідерів такого типу проявляється в тому, що чим більше вони будуть проявляти гуманно-цен-

тричні цінності, тим більший шанс до їхньої реалізації як лідерів.

Сам характер прояву лідерства є широким, але здебільшого політичні лідери авторитарних країн насамперед керуються власними амбіціями та націлені на збереження сталих традицій. Вони є прикладом впливу соціокультурного середовища на цінності та на їх стійкість. Прикладами авторитарних лідерів сьогодення є президент Туреччини Р.Т. Ердоган, голова Китайської Народної Республіки Сі Цзінпін.

Зупинюсь детальніше на психологічному портреті одного з них. Цікавим прикладом нетипового авторитарного лідера є Реджеп Тайїп Ердоган, який реалізує свою політику на основі потужного культурного зв'язку сучасної Туреччини та Османської імперії. Ця ознака притаманна всім диктаторам: Ердоган часто виступає як лідер нації, також він опублікував багато книг про себе і про майбутнє Туреччини як нового відтворення Османської імперії. Цей лідер не просто є продуктом соціокультурного середовища свого часу та збережених османських традицій, а й харизматичною особистістю. Його особливості проявляється передовсім у його «стратегічній мудрості», адже будучи хрестоматійним автократом, він привів Туреччину у НАТО, отже, ще більше закріпив за Туреччиною поважний статус на міжнародній політичній арені. Таким чином, він довів турецькому народу свою рішучість. Разом з тим Ердоган проявив сильні лідерські якості (адже багато автократів намагаються заручитись підтримкою Заходу). Він проявив стійкі риси сильного, хитрого лідера, серед них – дипломатичність, відстоювання власних позицій, рішучість, маніпулятивність у відстоюванні інтересів власної держави. Можливо, для демократичних політичних лідерів така поведінка зазвичай буде означати «політичну смерть», тому вони не йдуть на подібні кроки та ризикові угоди, адже в основі їхнього типу правління є діалог та гуманістично-центрична стратегічна модель, принципи якої такий політик не всього лиш має поділяти, а ще й активно її демонструвати.

Врешті-решт, лідери-автократи – це перш за все результат ментальних полів суспільства, у якому важливу роль відіграють позиції власної культури та збереження традицій поколінь. Такі моделі правління можемо побачити на прикладі авторитарних країн, серед них – Китайська Народна Республіка, Саудівська Аравія, Туреччина та інші.

Також у демократичних країнах політичні лідери як особистості росли у соціокультурних просторах, які зосереджувались на індивідуальності особистості та націлені на її розкриття, свободу та самореалізацію і т.д. У сукупності колективне несвідоме у соціумі демократичних країн зосереджене на міфології особистісного розвитку, розкритті індивідуальності, важливості особистості, саме тому у таких соціумах політичні лідери не володіють яскраво вираженими соціальними привілеями за межами своєї посади, тоді як автократи мають безумовну владу та такі основні підходи до правління, як сильний потяг до влади та необмежені права. Як підтверджує практика, особистість автократа має стійкі жорсткі риси характеру, може свідчити також про те, що жага до влади розглядається як стародавня, генетично зумовлена людська мотиваційна сфера, особливо якщо фактор влади ще й визначає соціальні привілеї, як це було у радянському союзі.

Врешті, коли авторитарні політичні лідери можуть відкрито проявляти стійкі жорсткі особистісні риси, певною мірою використовуючи цю владу, як ймовірно компенсацію за жорсткі умови життя в дитинстві, соціумі, сім'ї, то політичні лідери демократичних країн швидше за все жили в умовах, за яких вони мали якісний особистісний розвиток. Ця думка є дуже цікавою, оскільки може свідчити про те, що авторитаризм у принципі більше притаманний країнам з кризовим минулим, або такою ситуацією в моменті, коли індивід є не досить сформованою особистістю в особистісному або професійному плані, чи перебувають у культурному просторі, якому притаманні архаїчні релігійні традиції. Такими прикладами соціокультурних середовищ, яким притаманний авторитаризм, можуть

бути країни з «радянськими» традиціями, закритими релігійними традиціями, соціокультурною кризою та сильним культурним зв'язком з минулим.

Отже, доповнюючи ці параметри, можна стверджувати, що такі соціокультурні особливості утворюють своє колективне несвідоме, устанавлюючи правила суспільного життя та певні соціальні ролі. Отже, особистість, що живе в країнах з такими ознаками, має певний тип політичної культури, що засвоювався впродовж довгого часу як самою культурою, так і індивідуально. Ставши лідером такого суспільства, особистість буде продукувати певну політичну культуру і надалі. Для прикладу, як стверджують окремі дослідники, «вірою у важливість харизми для політичного лідера відзначаються також респонденти, яким порівняно більш притаманний захисний механізм проєкції, в такий спосіб втілюючи в ньому власне прагнення безпеки і комфорту» [16, с. 98].

Окрім того, актуальним питанням, що стоїть перед особистістю політичного лідера, є і гендерний аспект. Сучасність підтверджує, що жінки у політиці є важливим елементом кожної демократичної держави, що вказує на цінності суспільств таких країн та модифіковані сприйняття колективного несвідомого, тенденції до рівноправ'я та є інтегрованими складниками прогресивного суспільства. Доволі великий досвід розвитку різних соціокультурних утворень вказує на те, що більшу частину людської історії особистість лідера насамперед розумілась як «індивід із сукупністю гендерно-стереотипних рис характеру», в яких політичний лідер скоріше за все мав бути чоловіком, що мало вказувати на потенційно кращі лідерські якості та жорсткість характеру. Разом із тим історико-культурний

досвід довів, що це далеко не так. Сучасний розвиток багатьох соціокультурних середовищ підкреслює те, що імідж жінки-політика є складнішим, оскільки він передбачає наявні в них інтегровані чоловічі риси, що стереотипно зумовлені, але, попри те, має й підкреслювати притаманні їм жіночі риси (до прикладу, Маргарет Тетчер є прикладом цієї думки) [6, с. 58–65].

Висновки. Підсумовуючи вищевикладене, необхідно відзначити, що особистість політичного лідера та феномену лідерства загалом є цікавим аспектом для дослідження та розвитку сучасних політичних досліджень. Особистість насамперед – це сукупність індивідуальних психічних властивостей, що визначають людину зрілу, реалізовану, осмислену. Політичне лідерство є важливим соціальним конструктом, а особистості, будучи політичними лідерами, мають сукупність певних психічних ознак, що проявляються не лише в приватному житті, а й у суспільному. Про таку особу можна свідчити, що вона володіє високим рівнем відповідальності, адже виконує важливу суспільну функцію за наявності компетенцій стресостійкості та самореалізації. Також політичний лідер розглядається не лише як окрема індивідуальність, а як соціокультурний елемент. Загалом, політичними лідерами у сучасному світі стають особи, хто незаперечно прагне до влади. Ці процеси відбуваються на свідомому та несвідомому рівнях, і саме це є визначальною, стандартизованою рисою особистості, притаманною усім політичним лідерам сучасного політичного Олімпу.

Питання особистості політичного лідера завжди буде актуальним, адже його характер та індивідуальні особливості мають вплив через систему активних дій, здійснених ним на комунікацію із соціумом та вплив на нього.

Список використаних джерел:

1. Юнг К.Г. Психологія несвідомого / перекл. Київ : Центр навчальної літератури, 2022. 404 с.
2. Voloshyna N. Value orientations in the structure of the personality. P. 158–176. http://dx.doi.org/10.30525/978-9934-571-27-5_8.
3. Bétéille A., Ahmed A.S., Allen N.J., Carter A.T., Ingold T., Lock G., Srinivas M.N., & Hervé Varenne. Individualism and Equality and Comments and Replies. *Current Anthropology*. 1986. Vol. 27. Iss. 2. P. 121–134. <http://www.jstor.org/stable/2742970>.

4. Ziller R., Stone W., Jackson R., and Terbovic J. Self-other orientations and political behavior. *In A psychological examination of political leaders, edited by M. Hermann*. New York : Free Press, 1977. P. 174–204.
5. Merelman R.M., Harold D. Lasswell's Political World: Weak Tea for Hard Times. *British Journal of Political Science*. 1981. Vol. 11. Iss. 4. P. 471–497. <https://doi.org/10.1017/S0007123400002751>.
6. Ліпкан В. Політичне лідерство Сі Цзінь Піна. *Літопис Волині*. 2023. № 28. С. 261–271. <https://doi.org/10.32782/2305-9389/2023.28.38>.
7. Maja Adolfsson & Anna-Britt Coe. Understanding how place is addressed in research on young people's political action: cases from Sweden. *Journal of Youth Studies*. 2022. <https://doi.org/10.1080/13676261.2022.2144715>.
8. Кошетар У., Литвинська С., Сібрук А. Соціокомунікативні аспекти феномену політичного лідера і сучасні мас-медіа. Scientific Collection «InterConf+». 2022. № 21(109). С. 230–238. <https://doi.org/10.51582/interconf.19-20.05.2022.029>.
9. Коренева Ю. Психологічний портрет політичного лідера. *Молодий вчений*. 2022. № 6. С. 15–17. <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2022-6-106-4>.
10. Simonton Dean Keith. The Personal Characteristics of Political Leaders: Quantitative Multiple-Case Assessments. 2014. In book: *Conceptions of Leadership*. P. 53–69. https://doi.org/10.1057/9781137472038_4.
11. Mike Medeiros, Alessandro Nai, Ayşegül Erman, Elizabeth Young. Personality traits of world leaders and differential policy responses to the COVID-19 pandemic. *Social Science & Medicine*. 2022. Vol. 311. 115358. <https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2022.115358>.
12. Alberto López Ortega. The personality is political (especially for populists). *Journal of Elections, Public Opinion and Parties*. 2023. <https://doi.org/10.1080/17457289.2023.2189728>.
13. Ofosu-Anim D. Political Leadership: A New Conceptual Framework. *Open Journal of Leadership*. 2022. Vol. 11. P. 398–421. <https://doi.org/10.4236/ojl.2022.114021>.
14. Kiran V. Personality Traits That All Successful Politicians Share. <https://politicalmarketer.com/personality-traits-in-politicians/>
15. Eran Amsalem, Lior Sheffer. Personality and the Policy Positions of Politicians. *Political Psychology*. Vol. 44. Iss. 1. P. 119–138. <https://doi.org/10.1111/pops.12821>.
16. Kryvenko I.S., Hrynyshyn N.O. Tell me who is your favorite politician, and I'll tell you who you are: psychological factors of the ideal political leader's image among Ukrainians. *Insight: the psychological dimensions of society*. 2022. Vol. 7. P. 90–100. <https://doi.org/10.32999/2663-970X/2022-7-7>.

References:

1. Jung, C.G. (2022). *Psykhologhiia nesvidomoho [Psychology of the unconscious]*; perekl. Kyiv: Tsentr navchalnoi literatury. 404. [in Ukrainian].
2. Voloshyna, N. Value orientations in the structure of the personality. 158–176. http://dx.doi.org/10.30525/978-9934-571-27-5_8.
3. Bétéille, A., Ahmed, A.S., Allen, N.J., Carter, A.T., Ingold, T., Lock, G., Srinivas, M.N., & Hervé, Varenne. (1986). (Individualism and Equality [and Comments and Replies]. *Current Anthropology*. 27(2). 121–134. <http://www.jstor.org/stable/2742970>.
4. Ziller, R., Stone W., Jackson, R. & Terbovic J. (1977). Self-other orientations and political behavior. *In A psychological examination of political leaders, edited by M. Hermann*. New York: Free Press. 174–204.
5. Merelman, R.M., & Harold, D. (1981). Lasswell's Political World: Weak Tea for Hard Times. *British Journal of Political Science*. 11(4). 471–497. <https://doi.org/10.1017/S0007123400002751>.
6. Lipkan, V. (2023). Politychne liderstvo Si Tszin Pina [Xi Jinping's political leadership]. *Litopys Volyni*. 28. 261–271 [in Ukrainian].
7. Maja Adolfsson & Anna-Britt Coe (2022). Understanding how place is addressed in research on young people's political action: cases from Sweden. *Journal of Youth Studies*. <https://doi.org/10.1080/13676261.2022.2144715>.
8. Koshetar, U., Lytvynska, S., & Sibruk, A. (2022). Sotsiokomunikatyvni aspekty fenomenu politychnoho lidera i suchasni mas-media [Socio-communicative aspects of the political leader phenomenon and modern mass media]. *Scientific Collection «InterConf+»*. 21(109). 230–238. <https://doi.org/10.51582/interconf.19-20.05.2022.029> [in Ukrainian].
9. Korenieva, Yu. (2022). Psykhologichnyi portret politychnoho lidera [Psychological portrait of a political leader]. *Molodyi vchenyi*. 6. 15–17. <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2022-6-106-4>.
10. Simonton Dean Keith (2014). The Personal Characteristics of Political Leaders: Quantitative Multiple-Case Assessments. In book: *Conceptions of Leadership*. https://doi.org/10.1057/9781137472038_4.

11. Mike Medeiros, Alessandro Nai, Ayşegül Erman, Elizabeth Young (2022). Personality traits of world leaders and differential policy responses to the COVID-19 pandemic. *Social Science & Medicine*. 311. 115358. <https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2022.115358>.
12. Alberto López Ortega (2023). The personality is political (especially for populists). *Journal of Elections, Public Opinion and Parties*. <https://doi.org/10.1080/17457289.2023.2189728>.
13. Ofosu-Anim, D. (2022). Political Leadership: A New Conceptual Framework. *Open Journal of Leadership*. 11. 398–421. <https://doi.org/10.4236/ojl.2022.114021>.
14. Kiran, V. Personality Traits That All Successful Politicians Share. <https://politicalmarketer.com/personality-traits-in-politicians/>.
15. Eran Amsalem, & Lior Sheffer. Personality and the Policy Positions of Politicians. *Political Psychology*. 44(1). <https://doi.org/10.1111/pops.12821>.
16. Kryvenko, I.S., & Hrynyshyn, N.O. (2022). Tell me who is your favourite politician, and i'll tell you who you are: psychological factors of the ideal political leader's image among Ukrainians. *Insight: the psychological dimensions of society*. 7. <https://doi.org/10.32999/2663-970X/2022-7-7>.